

פתח דבר

בספר זה מובא יומנו של דודי, ר' משה יקותיאל אלפרט (להלן הרמי"א), שהיה לו קשר קרוב ביותר לאבי, שמעון לייב אלפרט, וידידותם האמיצה נודעה בירושלים. הרמי"א (1895-1955) התמנה למוכתר שכונת "בית ישראל" מטעם שלטונות המנדט הבריטי בשנת תרצ"ח (1938). תחום אחריותו היה רחב והתנהל בתחומים רבים ומגוונים. מראשית מינויו החל הרמי"א לנהל יומן (1938-1952), שבו סקר את עבודתו ואת ההתרחשויות בירושלים מבחינה מדינית, פוליטית, ביטחונית, חברתית וכלכלית. ביומנו באים לידי ביטוי ידיעות בנושאים רגישים שאליהם נחשף מתוקף תפקידו וכן העתקים של יותר מ-4000 תעודות ואישורים שהעניק לתושבים שחיו בתחום אחריותו. בדרכו נזכרים לאורכו של היומן אירועים מכוננים בתולדות היישוב היהודי בארץ-ישראל ותיאורים מקיפים ומהימנים של קורות ירושלים בכלל ושל השכונות היהודיות בצפון העיר בפרט בתקופת "המדינה שבדרך" ובשנותיה הראשונות של מדינת ישראל. ביומן אחר (1946-1955) נמצאו יותר מ-2000 העתקי תעודות ואישורים שהעניק הרמי"א ומהם עולה כי הוא פעל במסגרת תפקידו הציבורי עד לפטירתו בניסיון לסייע בכל דרך אפשרית לתושבי האזור. במשך זמן רב נשמר היומן בידי בנו של הרמי"א, יצחק אלפרט, וכשזה הלך לעולמו, הופקד היומן בידי אלמנתו פוריה. לימים נמסר היומן ומסמכיו האישיים של הרמי"א לארכיון המדינה למשמרת.¹ זה המקום להודות להם על שאפשרו לי להוציאו לאור. כן יבואו

1 חומר רב של ר' משה יקותיאל אלפרט (הרמי"א) ובנו דב אלפרט מצוי בכמה תיקים בארכיון המדינה (חטיבה 72.47) ואלו הם: אמ"י, חטיבה 72.47, פ-1878/9, יומנו המקורי של הרמי"א מן השנים 1938-1952 (צילום של היומן מצוי בתיקים פ-2682/3, פ-2682/4, פ-2682/5, פ-2682/6, פ-2682/7 ופ-2682/8); שם, פ-2682/2, יומן מקורי של תעודות של הרמי"א מן השנים 1946-1955 (צילום היומן מצוי בתיקים פ-2682/9 ופ-2682/10); שם, פ-2682/1, כמה תעודות יחידות שהעניק הרמי"א לאנשים פרטיים מן השנים 1953-1955; שם, פ-1878/1, תכתובות של הרמי"א ושל בנו דב אלפרט משנות הארבעים ומראשית שנות החמישים של המאה העשרים וכן יומן של הרמי"א מתקופת המשטר הצבאי הבריטי ("היפו") על שכונות צפון ירושלים; שם, פ-1878/2, מכתבים אחדים; שם, פ-1878/3, תכתובות בנוגע למעצרו של דב אלפרט והמאמצים לשחרורו וכן יומן כיס שנתי של הרמי"א משנת תש"ח (1947/48); שם, פ-1878/4, רישום בעלי בתים בשכונת בית ישראל על-פי גושים שכתב הרמי"א; שם, פ-1878/5, קיים רישום של התיק, אך הוא לא נמצא בארכיון המדינה; שם, פ-1878/6, צילומים של כתבים של הרמי"א מן השנים 1924-1936; שם, פ-1878/7, יומן כיס שנתי של הרמי"א משנת תש"ז (1946/47) (צילום של היומן נמצא גם בתיק פ-1878/8). גם בארכיון

על הברכה יהושפט ומרדכי אלפרט, בניו של הרמי"א, שסייעו בידי בכל עת. תודה מיוחדת שלוחה לפרופ' יהושע בן-אריה שקרא את החיבור, עמד על התיקונים הנדרשים בו והעביר לידינו מידע רב על האנשים והבתים בשכונת בית ישראל וסביבתה. זה המקום להודות גם לפרופ' יוסי כץ, ראש הקתדרה ללימודי תולדות קק"ל ומפעליה באוניברסיטת בר-אילן ויו"ר הוצאת הספרים של אוניברסיטת בר-אילן, שסייע רבות בהוצאתו לאור של הספר. תודות נאמנות לגב' מרגלית אבישר, מנהלת ההוצאה, ולגב' ענת גל על טיפולה המסור בהבאת כתב היד לרפוס וכן לגב' רותי שמעוני שעשתה מלאכתה נאמנה בהתקנת כתב היד. טרחה מרובה הושקעה בפענוח כתב היד ובהגהת הכתוב. שנים מספר נמשכה העבודה, ובה נעזרתי בכמה אנשים, שלהם נתונה תודתי: לרעייתי רחל ולבתי יעל ווייסמן, וכן לדיקלה ולגדעון הריסון על העזרה בהקלדה הראשונית. לעדי גרנות ולרותי ירושלים על המשך הקלדתם של קטעים רבים נוספים. תודה לאחיי ואחיותיי על תמיכתם הרבה ועל ההבהרות במסגרת הבירורים הרבים שערכתי עמם ובעיקר ליפה רוזנבלום, ליצחק-דוב ולאליעזר אלפרט וכן לפנינה אורנשטיין ז"ל. תודה מיוחדת שלוחה לד"ר דותן גורן על המחקר הגאוגרפי-היסטורי העצום שעשה ואשר כלל בין השאר ניתוח של אירועים והשגת מידע על אישים רבים מאוד הנזכרים ביומן ובכך הביא להשלמת המלאכה ולהעמדת מהדורה מדעית מוערת.

מן הבחינה הטכנית והמתודולוגית השתדלנו ככל האפשר לשמור על גרסתו המקורית של היומן, אבל הוכנסו בו כמה התאמות לשוניות כדי לאפשר קריאה רציפה וקולחת. תוספות שאינן במקור, שנוספו לצורך הבהרה ולהבנת רוח התקופה, צוינו בסוגריים מרובעים או בהערות בתחתית העמוד. כדי לשמור על צנעת הפרט הושמטו קטעים ושמות מעטים. כמו כן חילקנו את היומן לפרקים וציינו בהם את מספרי העמודים כפי שהופיעו ביומן המקורי. אין בידינו מידע באיזה שלב ועל-ידי מי נעשה המספור הנ"ל. לכן נוצר מצב שבו אין רצף כרונולוגי בפרקי הספר, ובפרקים 30-31 יש מספור מחודש. בשל קוצר היריעה לא היה באפשרותנו להעתיק לספר זה את כל התעודות – הראויות למחקר נפרד ומעמיק – ולכן הצגנו רק כמה דוגמאות מהן בנספחים. מהשוואת כתביו של הרמי"א למקורות היסטוריים ומחקרים בלתי תלויים ניתן לומר בבטחה כי זהו יומן מהימן ולכן הוא משמש מקור חשוב ביותר המעשיר את המידע שיש בידינו על-אודות החיים בשכונת בית ישראל – מן השכונות היהודיות הגדולות בירושלים בטרם מדינה.

לבסוף, ברצוני להודות לאנשים שתרמו מכספם כדי לאפשר את הוצאתו לאור של הספר ובהם אברהם לורברבאום, אחותי יפה רוזנבלום, אחי אליעזר אלפרט, בת-דודתי בת-שבע רותם, בתו של המוכתר. הוקרתי נתונה גם לאוניברסיטת תל-אביב ולמכון קק"ל לתולדות הציונות וההתיישבות על סיועם הכספי.

פינחס אלפרט

ההיסטורי של עיריית ירושלים נמצא תיק ובו צילומי חומר אישי של הרמי"א המצוי בארכיון המדינה.
ראו אע"י, 4950/17.